ВЕРХОВНИЙ СУД ОПУБЛІКУВАВ ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЩОДО ДОКАЗІВ І ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ[1]

Верховний Суд

Реферат. Верховний Суд оприлюднив систематизований огляд судової практики щодо доказів і доказування в господарському та цивільному судочинстві, у якому узагальнено правові позиції Великої Палати, об'єднаних палат і колегій Касаційного господарського та Касаційного цивільного судів, внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень з 2018 року до вересня 2026 року. Огляд побудовано у форматі «запитання – відповідь», що дає змогу швидко знайти позицію з конкретного питання. Перший розділ присвячено загальним положенням: поняттю доказів і предмету доказування, обставинам, які не підлягають доказуванню, преюдиційності, належності, допустимості, достовірності й вірогідності доказів, стандарту доказування «вірогідність доказів», критеріям оцінки та розподілу тягаря доказування. Далі розглянуто письмові докази (копії й оригінали, наслідки неподання оригіналу, документи іноземною мовою, первинні бухгалтерські документи) та електронні докази: листування, повідомлення в месенджерах, документи без КЕП, паперові роздруківки, метадані, співвідношення електронного документа й електронного доказу. Для судових експертів найважливіший розділ «Висновок експерта та судова експертиза». У ньому наведено позиції про значення висновку експерта, який оцінюється разом з іншими доказами (зокрема постанова КГС ВС від 12.02.2020 у справі № 910/21067/17), про те, що висновок експерта в галузі права не є доказом і має допоміжний (консультативний) характер, про призначення експертизи лише за потреби в спеціальних знаннях, про відмінність додаткової і повторної експертиз, про право учасника справи самостійно замовити експертизу та про неприйняття висновку, якщо встановлено підстави для відводу експерта. Окремо підкреслено, що відсутність у висновку, поданому учасником справи, відомостей про попередження експерта про кримінальну відповідальність за ст. 384, 385 КК України робить його неналежним і недопустимим доказом (постанови КЦС ВС від 17.12.2025 у справі № 352/1358/14 і від 30.07.2025 у справі № 200/6829/19). Завершують огляд позиції щодо показань свідків у господарському процесі та переліки питань доказування в окремих категоріях господарських і цивільних спорів. Видання стане в пригоді суддям, адвокатам, науковцям, учасникам процесу і судовим експертам, які готують висновки на замовлення сторін, адже допустимість таких висновків тепер оцінюється за чітко сформульованими критеріями.

Ключові слова: докази і доказування, огляд судової практики, Верховний Суд, висновок експерта, судова експертиза, допустимість доказів, стандарт вірогідності доказів, електронні докази, повторна експертиза, додаткова експертиза, показання свідків, цивільне судочинство, господарське судочинство.

The Supreme Court Published a Review of Case Law on Evidence and Proof in Commercial and Civil Proceedings

Verkhovnyi Sud.

Abstract. Evidence and its assessment are central to commercial and civil litigation, and the Supreme Court of Ukraine has formed a substantial body of legal positions on these matters. This item presents the Court's systematic review of case law on evidence and proof in commercial and civil pro-

ceedings, which brings together legal positions of the Grand Chamber, the joint chambers and panels of the Commercial and Civil Cassation Courts entered in the Unified State Register of Court Decisions from 2018 to September 2026. Arranged in a question-and-answer format, the review first covers general issues: the notion of evidence and the subject of proof, facts not requiring proof, res judicata effect, relevance, admissibility, reliability and the "balance of probabilities" standard, criteria of assessment and the burden of proof. It then deals with documentary evidence and electronic evidence, including correspondence, messenger messages, documents without a qualified electronic signature, printouts and metadata. A separate section on expert opinions and forensic examination states that an expert opinion is assessed together with other evidence, that an opinion in the field of law is not evidence but has an advisory character, that an examination is ordered only where special knowledge is needed, and how additional and repeat examinations differ. It also confirms that a party may commission an examination itself, yet an opinion lacking a record that the expert was warned of criminal liability under Articles 384 and 385 of the Criminal Code is inadmissible. The review closes with witness testimony in commercial cases and issues of proof in specific categories of disputes, offering judges, lawyers and forensic experts clear admissibility criteria.

Keywords: evidence, burden of proof, case law review, Supreme Court of Ukraine, expert opinion, forensic examination, admissibility of evidence, balance of probabilities, electronic evidence, repeat examination, witness testimony, civil procedure, commercial procedure.

Першоджерело: *Огляд судової практики щодо доказів і доказування в господарському та цивільному судочинстві / Верховний Суд.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 23.09.2026.*

References

1. Verkhovnyi Sud. Verkhovnyi Sud opublikuvav ohliad sudovoi praktyky shchodo dokaziv i dokazuvannia v hospodarskomu ta tsyvilnomu sudochynstvi [The Supreme Court Published a Review of Case Law on Evidence and Proof in Commercial and Civil Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2026. Vol. 11, No. 5 (65). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/19482-verhovnij-sud-opublikuvav-oglyad-sudovoyi-praktiki-shodo-dokaziv-i-dokazuvannya-v-gospodarskomu-ta-civilnomu-sudochinstvi (onovlena versiia vid 23.09.2026). [in Ukrainian].

2. Ohliad sudovoi praktyky shchodo dokaziv i dokazuvannia v hospodarskomu ta tsyvilnomu sudochynstvi [Review of Case Law on Evidence and Proof in Commercial and Civil Proceedings] / Verkhovnyi Sud. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/Oglyad_VS_dokazu_dokazyvan_2018_09_2026.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].